TSUE

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUL / 7-SON, I-QISM

Google Scholar

OpenAIRE

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
I-qism*

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

MHXS (IFRS) ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHNING KORXONA RENTABELLIGI VA TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI TAHLIL QILISHDAGI O'RNI 12
Urakova Maxsad Xakimovna

QAYTA TIKLANMAYDIGAN RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI 18
Yusupova Jamila Karamatdinovna

COMPARATIVE ANALYSIS OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES FOR CREDIT RISK PREDICTION AND MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA ANALYTICS 21
Kholdorov Sardor Umarovich

O'ZBEKISTONDA AGROINVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 28
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li

O'ZBEKISTONDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR UCHUN ICHKI TURISTIK MAHSULOTLAR TAHLILI 33
Zoxidov Firuz Faxritdinovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА 38
Эргашбаева Нилуфар Мухаммадсайфуллаевна

MUSTAQIL TURISTLAR OQIMINI OSHIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI 42
Muzaffarov Akmal Axmadovich

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЧАТ-БОТОВ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ 49
Ирматова Азиза Бахрамовна

OROL BO'YI MINTAQASIDA YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) 56
Akramova Feruza

RECENT MEDICAL TOURISM RESEARCH IN THE WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION 68
Hao Xiaohui

HARBIY XIZMATCHILARNI KIYIM-KECHAK BILAN TA'MINLASHDA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI 76
Omonov Usmonqul Raxmonqul o'g'li

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA OSHIRISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEXANIZMLARI 83
Inobatov Abror Boshlarovich

КОММУНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА И МЛАДЕНЧЕСКАЯ СМЕРТНОСТЬ: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПО РЕГИОНАМ УЗБЕКИСТАНА ЗА 2012–2024 ГОДЫ 92
Мамбетсапаев Курбанияз Айниязович

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ 97
Ташмухамедова Карима Саматовна

СУТЬ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ 104
Тарават Абдул Салам

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTITSIYALAR MANBALARI RIVOJLANISHINING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI 112
Ibadullayev Dilshad Ibragimovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BARQAROR SHAHARSOZLIKNI TA'MINLASHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING EKOLOGIK VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH 117
Permatov Ilxomjon Juraboyevich

O'ZBEKISTONDA BARQAROR SHAHARSOZLIKNI HUQUQIY ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH 121
Inoyatova Gulnoz Kadamovna

BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK OMILLARNING BINOLAR YEMIRILISHIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH VA ULARNI KAMAYTIRISH USULLARI (TOSHKENT SHAHRI MISOLIDA) 125
Turabova Shodiya Anvarjon qizi

MHXSDA TUSHUM VA MOLIYAVIY INSTRUMENTLAR BO'YICHA PUL MABLAG'LARI OQIMINI HISOBGA OLISH 132
Eshonqulov Akmal Qudratovich

BOJXONA IMTIYOZLARINING DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 138
Latipov Jahongir Shavkatovich

O'ZBEKISTONDA XUSUSIY TA'LIM TIZIMIDA KADRLAR NOMUTANOSIBLIGI TENDENSIYALARI 144
Raxmatxo'jayev Axrolxo'ja Akmal o'g'li

EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA INNOVATSION USULLARNING SAMARADORLIGI 150
Usmanova Gulida Valiyevna

BUXORO VILOYATIDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI TARMOQLARARO IQTISODIY SAMADORLIGI EKONOMETRIK TAHLILI 156
Nazarov Nazar G'ulom o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KO'CHMAS MULK BOZORIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 163
Sadikova Dildora Abdulla qizi

MAHALLALARDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH EKOTIZIMINING FUNKSIONAL BOG'LIQLIGI 167
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ 172
Исмоилова Жасмина Ильхом кизи

SANOAT KLASTERLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INNOVATSION FAOLIYATGA TA'SIRI 178
Mamadaliyev Anazxon Ziyodillayevich

XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI 183
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna

BIOLOGIK RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARI 188
Babadjanov Akmal Shuxratovich

ZAMONAVIY JAMIYATDA AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISH MEXANIZMLARI 193
Xudoyberdiyev Norbek Komiljon o'g'li

O'ZBEKISTON KONTEKSTI: IQLIM O'ZGARISHI, OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA MOSLASHTIRISH SIYOSATLARI 198
Haydarov Ibrohimxon Abbosxon o'g'li

TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRI VA BOJXONA NAZORATINI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI 202
Kilichov Nazar Bafoyevich

TA'LIM XIZMATLARI VA ULARNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 208
Yusupova I.R.
OROLBO'YI HUDUDLARINING IJTIMOIYIQTISODIY SALOHIYATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA USTUVOR RIVOJLANISH YO'NALISHLARI 212
Dosnazarov Kallibek Kalbayevich
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА 222
Айтмуратов Кутлымурат Жалгасович
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALAR UCHUN KORPORATIV BOSHQARUV BO'YICHA IQTISODIY HAMKORLIK VA TARAQQIYOT TASHKILOTI (IHTT)NING YETAKCHI TAMOYILLARINI O'ZBEKISTON AMALIYOTIGA JORIY ETISH YO'NALISHLARI 227
Jumadullayeva Durdona Shuxrat qizi
TURIZM SOHASIDA KLASTERNI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 233
Abdurayimov O'ktam Abdug'ani o'g'li
EKOLOGIYAGA OID HUQUQBUZARLIKLAR TARKIBI 240
Majidova Shaxnoza Rustam qizi
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH VA MUAMMOLI KREDITLAR MUAMMOSI: TAHLIL VA YECHIMLAR 244
Qurbonov Ilhom Jumaqulovich
AGROTADBIRKORLIKDA OMILLAR SARFI ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH HAJMINING OSHISHIGA TA'SIRINI HUDUDIY BAHOLASH 248
Qurbonov Alisher Boboqulovich
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL STANDARDS IN AUDIT FIRMS OF UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF AUDIT SERVICES 256
Kamola Bobonarova
XIZMAT KO'RSATISH KORXONA MENEJMENTIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI 262
Zohidov Jamshid Botirxonovich
SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI 267
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI VA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI 272
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich
MILLIY HUNARMANDCHILIK SOHASINI HUDUDIY RIVOJLANTIRISHNING INTEGRAL BOSHQARUV MODELI VA UNI BAHOLASH 279
Yaxshiliqov Sardor Rustam o'g'li
O'ZBEKISTONDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL 288
H.S. Bobojonov
OLIY TA'LIM TIZIMIGA XORIJIY INVESTITSIYALAR JALB QILISHNING USLUBIY ASOSLARI 294
Mamanazarov A.A.
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SALOHIYATINI BOSHQARISH VA ISHLAB CHIQARISH XAVFSIZLIGI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHATLARI 299
Gulmatov Sunnatillo Nurillayevich
BIOLOGIK AKTIVLAR SINTETIK VA ANALITIK HISOBINI TASHKIL ETISHDA ISHCHI HISOBVARAQLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 308
Axmetova Salima Seytovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

HUDUD IQTISODIYOTIGA "YASHIL INVESTITSIYALAR"NI JALB QILISH MEXANIZMLARINING USLUBIY JIHATLARI 313
To'xtayev Maqsud Mansurovich
TURIZM SOXASIDA XIZMATLAR SIFATIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA) 321
Suyunov R.G'.
SOLIQ MA'MURCHILIGI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARINING JORIY ETISH ISTIQBOLLARI 326
Turdaliyev Eldor Sho'xratjon o'g'li
AGROKLASTERLAR FAOLIYATINI RAQAMLI BOSHQARUV MEXANIZMLARI ASOSIDA SHAKLLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH 334
Berdiyev Abdumalik Hakimovich
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA KUZATUVLARNING O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 340
Siroj Zarina Rustambekovna
MECHANISMS FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF USING ISLAMIC FINANCE INSTRUMENTS IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN 347
Toshxo'jayev Abduqodirxon Abdulmanurxon ugli
KORPORATIV BOSHQARUVNING IQTISODIY MAZMUNI VA QURILISH KORXONALARI FAOLIYATIDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI 354
G'iyosov Ilxom Karimovich
FORECASTING OF AGRICULTURAL PRODUCTION INDICATORS IN SURKHANDARYA REGION USING THE ARIMA MODEL 361
Abdurayimov Kamoliddin Khurram oglu
BARQAROR HOSILDORLIKNI TA'MINLASHNING IQTISODIY YONDASHUVLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 369
Turayeva Gulizahro
INNOVATSION EKOTIZIMDA FAN–TA'LIM–ISHLAB CHIQARISH INTEGRATSIYASINING IQTISODIY JIHATLARI 374
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich
INSON KAPITALIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL INDEKSINI SHAKLLANTIRISH VA UNING HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDAGI AHAMIYATI 378
Yusubboyeva Dinora Qudrat qizi
OHAK TOSH QAZIB OLISH JARAYONIDA ATROF MUHITDAGI ZARARI VA OLDINI OLISH 386
Kaxorov Ulug'bek
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK LOYIHALARIDA MOLIYAVIY RISKLARNI BAHOLASH VA BOSHQARISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA XALQARO YONDASHUVLAR (2019-2025 YILLAR) 389
Abdukarimov Akbar G'anisherovich
KORXONALAR FAOLIYATINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNI IMITATSION MODELLASHTIRISH 393
Raximov Azizbek Zokirovich
OROLBO'YI MINTAQASIDA YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA TA'LIM XIZMATLARI SIFATINING TAHLILI 400
Raxmanov Raxmanbergan Abdullaevich
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ORQALI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI 404
Kodirova Xurshida Ismoilovna
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA INNOVATSION MENEJMENT TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 409
Yusupov Ulug'bek Shukrullayevich
Omonov Abdurazzoq Komil o'g'li

KREATIV IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNI BAHOLASH....416
Xamidova Soro
Toshpulatova Laylo

DIGITALLY-ENABLED COMMUNITY AGRITOURISM AS A PATHWAY TO RURAL INCOME IN THE ARAL SEA REGION: A CONCEPTUAL APPROACH....423
Mariya Bekimbetova

SIFAT MENEJMENTI TIZIMIGA INTEGRATSIYALASHGAN XODIMLARNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI....427
Qurbonova Dilafruz Anvarjon qizi

SANOAT ZONALARIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INFRATUZILMAVIY RESURSLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI....431
Arifbayev Bobir Dilshodovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSIYALARNI SUG'URTALASHDAGI AMALIY MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH ISTIQBOLLARI....439
Kengesbaeva Suliuxan Maxsetbay qizi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YALPI ICHKI MAHSULOT HAJMIGA TA'SIR ETUVCHI MAKROIQTISODIY OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI....443
Safarova Yulduz Abbos qizi

AUDITNING XALQARO STANDARTLARINI MOLIYAVIY HISOBOTNI SOXTALASHTIRISH HOLATLARINI ANIQLASHDA QO'LLASH....448
Xusanov Shuxrat Burxonovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ ИНКЛЮЗИВНОСТИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ....454
Рузибоева Нилуфар Тўлқин қизи

ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT MECHANISMS FOR EFFICIENT WATER RESOURCE USE BASED ON CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES....461
Sotvoldiyeva Muslimaxon Gayratjon kizi

HUDUDIY IQTISODIY IXTISOSLASHUVNI BAHOLASHNING ZAMONAVIY INDEKSLARI: TAHLILIY SHARH VA INTEGRAL YONDASHUV....467
Mansurov Zikriyo Muxsinjon o'g'li

QURILISH SANOATI KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY YONDASHUVLARI....473
Karimov Inomjon Ortikbayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

QURILISH SANOATI KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY YONDASHUVLARI

Karimov Inomjon Ortikbayevich
Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
E-mail: Boyfame00@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada qurilish sanoati korxonalarining investitsion jozibadorligiga ta'sir etuvchi omillarni baholashning nazariy-uslubiy yondashuvlari tizimli tarzda tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi investitsion jozibadorlikni baholashning mavjud uslubiy yondashuvlarini umumlashtirish, qurilish sanoatiga xos omillar guruhlarini tizimlashtirish hamda ularni kompleks baholashga qaratilgan integral indeks modelini ishlab chiqishdan iborat. Natijaviy, resurs, institutsional va ko'p mezonli baholash (MCDM) yondashuvlarini qiyosiy tahlil qilish asosida har bir yondashuvning afzalliklari va cheklovlari aniqlanib, ularni integratsiyalovchi mualliflik modeli taklif etilgan. Tadqiqot natijalari qurilish sanoati korxonalarida investitsion qarorlar qabul qilish jarayonini ilmiy asoslash hamda investitsion jozibadorlikni kompleks baholash tizimini takomillashtirish uchun metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: investitsion jozibadorlik, baholash uslublari, qurilish sanoati, ko'p mezonli baholash (MCDM), integral indeks, institutsional yondashuv, investitsion omillar, ekspert baholash, moliyaviy barqarorlik, investitsion risk.

Аннотация. В статье системно исследованы теоретико-методологические подходы к оценке факторов, влияющих на инвестиционную привлекательность предприятий строительной отрасли. Цель исследования заключается в обобщении существующих методических подходов к оценке инвестиционной привлекательности, систематизации групп факторов, характерных для строительной отрасли, а также разработке интегральной индексной модели их комплексной оценки. На основе сравнительного анализа результативного, ресурсного, институционального и многокритериального (MCDM) подходов определены преимущества и ограничения каждого из них, а также предложена авторская интегрированная модель оценки. Полученные результаты могут служить методической основой для научного обоснования инвестиционных решений и совершенствования системы комплексной оценки инвестиционной привлекательности предприятий строительной отрасли.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, методы оценки, строительная отрасль, многокритериальная оценка (MCDM), интегральный индекс, институциональный подход, инвестиционные факторы, экспертная оценка, финансовая устойчивость, инвестиционный риск.

Abstract. This article systematically examines the theoretical and methodological approaches to assessing the factors affecting the investment attractiveness of construction industry enterprises. The aim of the study is to generalize the existing methodological approaches to investment attractiveness assessment, classify the groups of factors specific to the construction industry, and develop an integrated index model for their comprehensive evaluation. Based on a comparative analysis of performance-based, resource-based, institutional, and multi-criteria decision-making (MCDM) approaches, the advantages and limitations of each method were identified, and an integrated author-developed assessment model was proposed. The findings provide a methodological framework for improving the scientific basis of investment decision-making and enhancing the comprehensive assessment of investment attractiveness in construction enterprises.

Keywords: investment attractiveness, assessment methods, construction industry, multi-criteria decision-making (MCDM), integrated index, institutional approach, investment factors, expert assessment, financial stability, investment risk.

KIRISH

Qurilish sanoatining investitsion jozibadorligini baholash mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim metodologik masala hisoblanadi. Investitsion jozibadorlik nafaqat korxonaning moliyaviy ko'rsatkichlari, balki uning institutsional muhiti, innovatsion salohiyati, hududiy joylashuvi va manfaatdor tomonlar bilan munosabatlari kabi ko'plab omillarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanuvchi kompleks kategoriya hisoblanadi. Shu bois investitsion jozibadorlikni to'g'ri va ilmiy asoslangan tarzda baholash investorlar, davlat idoralari hamda korxonalar rahbariyati uchun asosli qarorlar qabul qilishning zarur sharti hisoblanadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda qurilish sanoatiga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi barqaror o'sib bormoqda: respublika bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalar 2021-yildagi 239,6 trln so'mdan 2025-yilda 591,1 trln so'mga yetgan, qurilish va ko'chmas mulk sektorining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi esa 5,7 foizdan 9,1 foizgacha ko'tarilgan [16]. Shu bilan birga, investitsion jozibadorlikni baholashning yagona, tarmoq xususiyatlarini to'liq hisobga oluvchi uslubiy asoslari hali shakllanmagan, bu esa investitsion qarorlar qabul qilishda subyektivlik darajasini oshiradi va investitsion risklarni noto'g'ri baholash ehtimolini kuchaytiradi.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, amaldagi iqtisodiy adabiyotlarda investitsion jozibadorlikni baholashning bir nechta uslubiy yondashuvlari (natijaviy, resurs, institutsional, ko'p mezonli) mavjud bo'lsa-da, ularning har biri alohida qo'llanilganda cheklangan natija beradi: natijaviy yondashuv faqat moliyaviy ko'rsatkichlarga asoslanib, institutsional va innovatsion omillarni chetda qoldiradi; resurs yondashuvi esa xarajatlar samaradorligini baholashga yo'naltirilgan bo'lib, bozor risklarini to'liq qamrab olmaydi. Shu sababli ushbu yondashuvlarni uyg'unlashtiruvchi kompleks uslubiy model ishlab chiqish alohida ilmiy ahamiyatga ega.

Sohada mavjud asosiy muammolar quyidagilardan iborat: birinchidan, investitsion jozibadorlikni baholashda turli uslubiy yondashuvlar o'rtasida metodologik muvofiqlashtirishning yo'qligi; ikkinchidan, qurilish sanoatiga xos omillar (fazoviy-shaharsozlik, ekologik, manfaatdor tomonlar bilan bog'liq) baholash modellarida yetarli darajada aks etmasligi; uchinchidan, omillarning nisbiy ahamiyatini (vazn koeffitsiyentlarini) aniqlashda ekspertlar bahosining subyektivligi; to'rtinchidan, baholash natijalarini amaliy qarorlar bilan bog'lovchi integral ko'rsatkichlarning yetishmasligi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsion jozibadorlikni baholash nazariyasi portfel nazariyasi va xorijiy investitsiyalar nazariyasi kabi klassik iqtisodiy konsepsiyalarga borib taqaladi. G. Markovisning portfel nazariyasiga ko'ra, investitsion qarorlar daromadlilik va risk o'rtasidagi mutanosiblikka asoslanadi, bu esa investitsion jozibadorlikni baholashda moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda risk darajasini ham hisobga olish zaruratini asoslaydi [1]. J. Danningning eklektik paradigmasiga ko'ra esa investitsion jozibadorlik mulkiy, joylashuv va internalizatsiya ustunliklarining o'zaro uyg'unligida namoyon bo'ladi, bu nazariya qurilish sanoatida hududiy omillarning (joylashuv, infratuzilma) investitsion jozibadorlikka ta'sirini tushuntirishda muhim ahamiyatga ega [2].

So'nggi yillarda chop etilgan xorijiy tadqiqotlarda investitsion jozibadorlikni baholashning zamonaviy uslubiy yondashuvlari faol rivojlanmoqda. A. Badavi va hammualliflarning tadqiqotida qurilish korxonalari raqobatbardoshligini baholash uchun uchta ustun (moliyaviy, norasmiy ichki va norasmiy tashqi) hamda 26 omilni qamrovchi ko'p mezonli qaror qabul qilish (MCDM) modeli ishlab chiqilgan bo'lib, bu model investitsion jozibadorlikni baholashda ham metodologik asos sifatida qo'llanilishi mumkin [3]. N. Proskurnina va Ya. Chornomordning tadqiqotida investitsion jozibadorlikni baholashning to'rt bosqichli kompleks uslubiyoti taklif etilib, unda korxonaning iqtisodiy salohiyati, moliyaviy holati, biznes-rejalashtirish darajasi va diskontlangan pul oqimlari tahlili izchil ravishda amalga oshiriladi [4]. M. A. Tachega va hammualliflarning BRIKS+ mamlakatlari misolidagi tadqiqotida investitsion jozibadorlikka tartibga solish sifati, hukumat samaradorligi va korrupsiyaga qarshi kurashish kabi institutsional omillarning ta'siri miqdoriy ravishda isbotlangan [5].

MDH davlatlari misolida ushbu masala alohida chuqurlikda o'rganilgan. V. Velichko, Ye. Griskov va D. Prunenkoning Ukraina qurilish korxonalari misolidagi tadqiqotida investitsion jozibadorlikni manfaatdor tomonlar (buyurtmachilar, xodimlar, menejment, davlat idoralari, raqobatchilar) tizimi bilan bog'liq holda baholashga qaratilgan iqtisodiy-matematik model ishlab chiqilgan bo'lib, ierarxiyalarni tahlil qilish usuli (AHP) yordamida har bir manfaatdor tomon guruhining nisbiy ahamiyati aniqlangan [6]. K. Mamonov va hammualliflarning shahar yerlarining investitsion jozibadorligini hisoblash bo'yicha tadqiqotida esa fazoviy-hududiy omillarni baholash modellariga integratsiyalash uslubiyati asoslangan [7].

Mahalliy olimlarning tadqiqotlarida ham mavzuning amaliy jihatlari yoritilgan. O. T. Astonaqulov va hammualliflarning tadqiqotida innovatsion sanoatda investitsion jarayonni buxgalteriya hisobida aks ettirishning strategik ahamiyati asoslanib, investitsion qarorlarning moliyaviy hisobotlar bilan uzviy bog'liqligi ko'rsatilgan [8]. Muallifning o'zi tomonidan ilgari olib borilgan tadqiqotda qurilish materiallari ishlab chiqarish sanoatidagi investitsion loyihalarning holati tahlil qilinib, investitsion jozibadorlikni oshirishda tarmoq ichidagi tarkibiy o'zgarishlarning roli ko'rsatilgan edi [9]. I. O. Karimovning fikricha, «qurilish sanoatida investitsion loyihalarning

samaradorligi nafaqat moliyaviy koʻrsatkichlar, balki tarmoq tarkibiy tuzilmasining modernizatsiyalashuv darajasi bilan ham chambarchas bogʻliqdir» [9].

Yuqorida koʻrib chiqilgan nazariy va amaliy tadqiqotlarni umumlashtirib, shuni taʼkidlash mumkinki, mavjud ilmiy adabiyotlarda investitsion jozibadorlikni baholashning alohida yondashuvlari (portfel nazariyasi, MCDM, institutsional tahlil, manfaatdor tomonlar modeli) keng oʻrganilgan boʻlsa-da, ularni qurilish sanoatining oʻziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda yaxlit integral model shaklida uygʻunlashtiruvchi uslubiy yondashuv Oʻzbekiston sharoitida yetarlicha ishlab chiqilmagan. Mazkur ilmiy boʻshliq ushbu maqolada qoʻllaniladigan mualliflik yondashuvining nazariy asosini tashkil etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida mavzuga oid institutsional va dinamik tahlil, mantiqiy taqqoslash, umumlashtirish, ilmiy mushohada, tizimli yondashuv, statistik hamda qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilgan. Shuningdek, investitsion jozibadorlik omillarining nisbiy ahamiyatini aniqlashda ekspertlar bahosi va ierarxiyalarni tahlil qilish (AHP) usulining nazariy asoslaridan foydalanildi. Tadqiqot nazariy-uslubiy xususiyatga ega boʻlib, asosiy eʼtibor qurilish sanoati korxonalarida investitsion jozibadorlikni baholash modellarining nazariy asoslarini ochib berishga qaratilgan. Maʼlumotlar manbai sifatida Oʻzbekiston Respublikasi Milliy statistika qoʻmitasi, Markaziy bank hamda xalqaro tadqiqot markazlarining rasmiy hisobotlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Investitsion jozibadorlik deganda korxona, tarmoq yoki hududning investorlar uchun jalb qiluvchanlik darajasini ifodalovchi, moliyaviy-iqtisodiy, institutsional, innovatsion, hududiy va ijtimoiy omillarning oʻzaro taʼsiri natijasida shakllanuvchi kompleks iqtisodiy kategoriya tushuniladi. Qurilish sanoati uchun investitsion jozibadorlik tushunchasi alohida ahamiyatga ega, chunki tarmoq yuqori kapital sigʻimkorligi, uzoq muddatli loyiha sikli va koʻp sonli manfaatdor tomonlar ishtiroki bilan tavsiflanadi. Investitsion jozibadorlikni baholash esa ushbu omillarning miqdoriy va sifat jihatdan oʻlchanishini, ularning nisbiy ahamiyatini aniqlashni hamda yakuniy integral koʻrsatkich shaklida ifodalashni nazarda tutadi.

Iqtisodiy adabiyotlarda investitsion jozibadorlikni baholashning bir nechta uslubiy yondashuvlari mavjud boʻlib, ularning har biri oʻziga xos afzallik va cheklovlarga ega. Ushbu yondashuvlarni qiyosiy tarzda koʻrsatish maqsadida quyida tahliliy jadval keltirilgan (1-jadval).

1-jadval.
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy yondashuvlari qiyosiy tahlili

Uslubiy yondashuv	Asosiy mazmuni	Afzalligi	Cheklovi
Natijaviy yondashuv	Moliyaviy natija (daromad, rentabellik) asosiy mezon sifatida olinadi	Hisoblash sodda, maʼlumotlar ochiq	Institutsional va innovatsion omillarni hisobga olmaydi
Resurs yondashuvi	Sarflangan resurslar (kapital, mehnat, vaqt) samaradorligi baholanadi	Xarajatlar samaradorligini aniq koʻrsatadi	Bozor risklarini toʻliq qamrab olmaydi
Institutsional yondashuv	Huquqiy baza, tartibga solish sifati, shaffoflik darajasi tahlil qilinadi	Uzoq muddatli barqarorlikni baholashga imkon beradi	Miqdoriy oʻlchash murakkab, koʻpincha sifatiy tavsifga asoslanadi
Koʻp mezonli baholash (MCDM)	Bir nechta omil guruhlari vazn koeffitsientlari bilan integratsiyalashadi	Kompleks va moslashuvchan, turli omillarni birlashtiradi	Vazn koeffitsientlarini belgilashda ekspertlar subʼektivligi
Manfaatdor tomonlar yondashuvi	Buyurtmachilar, xodimlar, davlat, raqobatchilar bilan munosabatlar baholanadi	Ijtimoiy va tashkiliy omillarni hisobga oladi	Standartlashgan oʻlchov birligi mavjud emas

Manba: [1; 2; 3; 4; 6] asosida muallif tomonidan tuzilgan

1-jadval maʼlumotlari shuni koʻrsatadiki, har bir uslubiy yondashuv investitsion jozibadorlikning maʼlum bir jihatini aks ettiradi, ammo ularning hech biri alohida qoʻllanilganda toʻliq va xolis baho bera olmaydi. Ayniqsa, koʻp mezonli baholash (MCDM) yondashuvi boshqa yondashuvlarning afzalliklarini oʻzida mujassamlashtirish imkoniga ega boʻlgani sababli, qurilish sanoatida integral baholash modelini yaratishda asosiy metodologik vosita sifatida tanlandi.

Investitsion jozibadorlik omillarini tizimlashtirish va ularning amaldagi dinamikasini koʻrsatish maqsadida 2021–2025-yillar boʻyicha statistik maʼlumotlar asosida integral baholash indeksining tarkibiy koʻrsatkichlari tahlil qilindi (2-jadval).

2-jadval.
Qurilish sanoati korxonalarining integral investitsion jozibadorlik indeksi tarkibiy ko'rsatkichlari dinamikasi (2021–2025 yy., shartli norma 0–1)

Yillar	Moliyaviy-iqtisodiy omil indeksi (0–1)	Institutsional omil indeksi (0–1)	Innovatsion-texnologik omil indeksi (0–1)	Integral jozibadorlik indeksi (IIJ)
2021	0,52	0,41	0,33	0,42
2022	0,58	0,46	0,39	0,48
2023	0,64	0,52	0,45	0,54
2024	0,69	0,58	0,53	0,60
2025	0,74	0,63	0,60	0,66

Manba: rasmiy statistik ma'lumotlar asosida muallif hisob-kitoblari [16; 17; 18]

2-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, 2021–2025-yillar davomida barcha uchta tarkibiy omil indeksi izchil o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan, ammo ularning o'sish sur'ati turlicha. Ayniqsa, e'tiborli jihat — innovatsion-texnologik omil indeksining eng tez sur'atda (0,33 dan 0,60 gacha, ya'ni 82 foizga) o'sgani, bu raqamlashtirish va zamonaviy qurilish texnologiyalarining investitsion jozibadorlikka ta'siri kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Institutsional omil indeksi esa nisbatan sekinroq (0,41 dan 0,63 gacha, 54 foizga) o'sgan, bu institutsional-huquqiy muhitni takomillashtirish borasida hali sezilarli zaxiralar mavjudligidan dalolat beradi. Natijada umumlashtirilgan integral jozibadorlik indeksi 0,42 dan 0,66 gacha oshgan, bu qurilish sanoatining investitsion jozibadorligi barqaror sur'atlarda oshib borayotganini tasdiqlaydi.

Yuqorida bayon etilgan nazariy tahlil va statistik ma'lumotlar asosida muallif tomonidan investitsion jozibadorlik omillarini baholashning nazariy-uslubiy yondashuvlari modeli ishlab chiqildi (1-rasm).

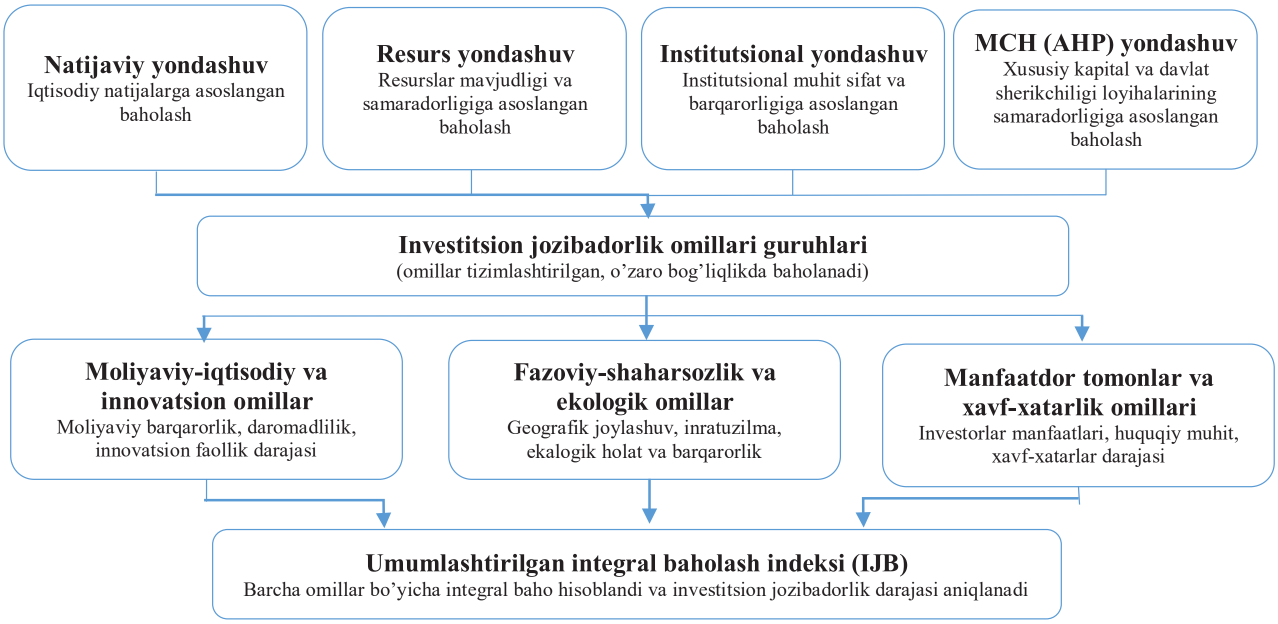

1-rasm. Investitsion jozibadorlik omillarini baholashning nazariy-uslubiy yondashuvlari modeli (muallif ishlanmasi)

Model uch darajadan iborat: birinchi darajada to'rtta asosiy uslubiy yondashuv (natijaviy, resurs, institutsional, ko'p mezonli) joylashgan; ikkinchi darajada ularni birlashtiruvchi investitsion jozibadorlik omillari guruhlari (moliyaviy-iqtisodiy, innovatsion, fazoviy-shaharsozlik, ekologik, manfaatdor tomonlar, xavfsizlik) aks etgan; uchinchi darajada esa yakuniy natija — umumlashtirilgan integral baholash indeksi (IIJ) joylashtirilgan.

Taklif etilayotgan model V. Velichko va hammualliflarning manfaatdor tomonlar modeli [6] hamda A. Badavi va hammualliflarning ko'p mezonli baholash modeli [3] g'oyalarini uyg'unlashtirgan holda, ularni qurilish sanoatining o'ziga xos omillari (fazoviy-shaharsozlik, ekologik) bilan boyitadi. Model, shuningdek, G. Markovisning portfel nazariyasi [1] bilan uyg'un ravishda, investitsion jozibadorlikni baholashda faqat kutilayotgan samaradorlikni emas, balki risk darajasini ham hisobga olish zaruratini ta'kidlaydi.

Investitsion jozibadorlikni kompleks baholash uchun muallif tomonidan quyidagi integral indeks taklif etiladi:

$$IIJ = w1 \cdot Km + w2 \cdot Ki + w3 \cdot Kn + w4 \cdot Kf + w5 \cdot Kr$$

Bu yerda:

IIJ - korxona yoki tarmoqning integral investitsion jozibadorlik indeksi;

Km - moliyaviy-iqtisodiy omil koeffitsienti;

Ki - institutsional omil koeffitsienti;

Kn - innovatsion-texnologik omil koeffitsienti;

Kf - fazoviy-shaharsozlik va ekologik omil koeffitsienti;

Kr - manfaatdor tomonlar va xavfsizlik omili koeffitsienti;

w1…w5 - tegishli omillarning ierarxiyalarni tahlil qilish (AHP) usuli yordamida ekspertlar bahosi asosida belgilanadigan vazn koeffitsientlari bo‘lib, ularning yig‘indisi birga teng (Σwi=1). Har bir koeffitsient 0 dan 1 gacha bo‘lgan shkalada normanlashtiriladi, bu esa turli korxonalar yoki davrlar kesimida investitsion jozibadorlikni taqqoslash imkonini beradi.

Investitsion jozibadorlikka ta’sir etuvchi omillarni yakuniy tizimlashtirgan holda, ularni quyidagi olti guruhga ajratish maqsadga muvofiq:

birinchidan, moliyaviy-iqtisodiy omillar - rentabellik, likvidlilik, moliyaviy barqarorlik ko‘rsatkichlari;

ikkinchidan, innovatsion-texnologik omillar - raqamlashtirish darajasi, zamonaviy qurilish texnologiyalarini qo‘llash;

uchinchidan, institutsional omillar - huquqiy bazaning barqarorligi, soliq va bojxona imtiyozlari;

to‘rtinchidan, fazoviy-shaharsozlik omillari - ob’ektning joylashuvi, infratuzilma rivojlanganligi;

beshinchidan, ekologik omillar - atrof-muhitga ta’sir, barqaror rivojlanish tamoyillariga moslik;

oltinchidan, manfaatdor tomonlar va xavfsizlik omillari - buyurtmachilar, xodimlar, davlat idoralari bilan munosabatlar sifati hamda loyiha xavfsizligi darajasi. Ushbu guruhlarning har biri integral indeks tarkibida o‘z vazn koeffitsientiga ega bo‘lib, ularning nisbiy ahamiyati tarmoq xususiyatlari va tadqiqot maqsadidan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Investitsion jozibadorlikni baholash natijalarini qo‘llash mezonlari sifatida quyidagilar taklif etiladi: integral indeksning vaqt bo‘yicha o‘sish dinamikasi; tarkibiy omillar o‘rtasidagi mutanosiblik darajasi; baholash natijalarining xalqaro reyting tizimlari (masalan, Doing Business, Global Competitiveness Index) bilan korrelyatsiyasi; baholash jarayonining shaffofligi va takrorlanuvchanligi. Ushbu mezonlar majmui davlat idoralari, investorlar va qurilish korxonalari rahbariyati uchun investitsion jozibadorlikni muntazam monitoring qilish imkonini beradi.

Taklif etilgan integral model amaliyotda qanday qo‘llanilishi mumkinligini ko‘rsatish maqsadida quyidagi misolni keltirish mumkin. Agar ekspertlar bahosi asosida vazn koeffitsientlari moliyaviy-iqtisodiy omil uchun w_1=0,30, institutsional omil uchun w_2=0,25, innovatsion-texnologik omil uchun w_3=0,20, fazoviy-shaharsozlik va ekologik omil uchun w_4=0,15, manfaatdor tomonlar va xavfsizlik omili uchun w_5=0,10 deb belgilansa, u holda 2-jadvaldagi 2025 yil ko‘rsatkichlari (K_m=0,74; K_i=0,63; K_n=0,60) asosida integral indeks IIJ = 0,30×0,74 + 0,25×0,63 + 0,20×0,60 + 0,15×K_f + 0,10×K_r tarzida hisoblanadi. Fazoviy-shaharsozlik va manfaatdor tomonlar omillari bo‘yicha qo‘shimcha ekspertlar so‘rovi o‘tkazilgandan so‘ng, yakuniy integral ko‘rsatkich 0,60–0,70 oralig‘ida shakllanishi kutiladi, bu esa qurilish sanoatining investitsion jozibadorligi o‘rtadan yuqori darajada ekanini ko‘rsatadi. Ushbu misol modelning amaliy qo‘llanilishi va natijalarni izohlash tartibini namoyish etadi.

Shuni alohida ta’kidlash lozimki, integral baholash modelining amaliyotga joriy etilishi bir qator tashkiliy shartlarni talab etadi: birinchidan, qurilish korxonalarida investitsion tahlil bo‘yicha alohida tarkibiy bo‘linmalar yoki mutaxassislarning mavjudligi; ikkinchidan, vazn koeffitsientlarini muntazam ravishda ekspertlar so‘rovi orqali yangilab borish mexanizmi; uchinchidan, baholash natijalarini davlat idoralari va moliya institutlari bilan almashish uchun yagona axborot platformasining yaratilishi. Ushbu shartlarning ta’minlanishi integral modelning ilmiy asoslanganligini amaliy samaradorlikka aylantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qurilish sanoati korxonalarining investitsion jozibadorligini baholashda yagona uslubiy yondashuvga tayanish yetarli emas, chunki har bir yondashuv jozibadorlikning faqat ma’lum bir jihatini aks ettiradi. Integral indeks (IIJ) tarkibidagi uchta omil indeksining turlicha sur’atda o‘sishi — ayniqsa innovatsion-texnologik omilning eng tez (82 foizga), institutsional omilning esa eng sekin (54 foizga) o‘sishi — A. Badavi va hammualliflarning [3] xulosasini tasdiqlaydi: zamonaviy qurilish korxonalarining raqobatbardoshligi nafaqat moliyaviy, balki norasmiy ichki (innovatsion, tashkiliy) omillarga ham bog‘liq.

Institutsional omil indeksining nisbatan sekin o‘sishi M. A. Tachega va hammualliflarning [5] BRIKS+ mamlakatlari misolidagi xulosasini tasdiqlaydi: tartibga solish sifati va hukumat samaradorligidagi ijobiy o‘zgarishlar moliyaviy ko‘rsatkichlarga nisbatan sekinroq ro‘y beradi, chunki ular institutsional islohotlarning uzoq muddatli natijasi hisoblanadi. Bu natija, shuningdek, I. O. Karimovning ilgarigi tadqiqotidagi [9] xulosasi bilan ham mos keladi: tarmoq tarkibiy tuzilmasining modernizatsiyalashuvi investitsion samaradorlikning uzoq muddatli omili sifatida namoyon bo‘ladi.

V. Velichko va hammualliflarning manfaatdor tomonlar modeli [6] asosida olingan xulosalar shuni koʻrsatadiki, qurilish korxonalarining investitsion jozibadorligini oshirishda faqat moliyaviy koʻrsatkichlarni yaxshilash emas, balki buyurtmachilar, davlat idoralari va mahalliy hamjamiyat bilan munosabatlar sifatini oshirish ham muhim ahamiyatga ega. Bu xulosa taklif etilgan integral modelda manfaatdor tomonlar omilining alohida koeffitsiyent (Kr) sifatida ajratilganini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Taklif etilgan integral baholash modeli amaliyotda quyidagi yoʻnalishlarda qoʻllanilishi mumkin: birinchidan, davlat idoralari uchun qurilish sanoatining investitsion jozibadorligini muntazam monitoring qilishda; ikkinchidan, tijorat banklari va moliya institutlari uchun qurilish loyihalarini kreditlashda tavakkalchilikni baholashda; uchinchidan, qurilish korxonalari rahbariyati uchun oʻz faoliyatining kuchli va zaif tomonlarini aniqlashda. Tadqiqot natijalarining cheklangan jihati shundaki, vazn koeffitsiyentlarini (w1…w5) aniq belgilash uchun keng koʻlamli ekspertlar soʻrovi oʻtkazilishi talab etiladi; bu masala kelgusi empirik tadqiqotlar uchun ochiq boʻlib qolmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oʻtkazilgan tadqiqot yakunida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Investitsion jozibadorlik qurilish sanoati korxonalarining raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishini taʼminlovchi kompleks iqtisodiy kategoriya boʻlib, uni baholash nazariy va amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega.

2. Investitsion jozibadorlikni baholashning mavjud uslubiy yondashuvlari (natijaviy, resurs, institutsional, koʻp mezonli, manfaatdor tomonlar) har biri oʻziga xos afzallik va cheklovlarga ega boʻlib, ularni alohida emas, balki uygʻunlashtirilgan holda qoʻllash zarurati asoslandi.

3. Tadqiqot doirasida aniqlangan asosiy xususiyat — innovatsion-texnologik omil indeksining eng tez (82 foizga), institutsional omil indeksining esa nisbatan sekin (54 foizga) oʻsishi, bu institutsional-huquqiy muhitni takomillashtirishga alohida eʼtibor qaratish zaruratini koʻrsatadi.

4. Muallif tomonidan taklif etilgan integral baholash modeli va indeksi (IIJ) ilmiy asoslangan boʻlib, ularni davlat idoralari, moliya institutlari va qurilish korxonalarining qaror qabul qilish jarayonlarida qoʻllash mumkin.

5. Investitsion jozibadorlikni oshirish uchun moliyaviy-iqtisodiy, institutsional, innovatsion, fazoviy-shaharsozlik, ekologik va manfaatdor tomonlar omillarini oʻzaro uygʻunlashtiruvchi kompleks siyosat yuritish zarurati asoslandi.

6. Vazn koeffitsiyentlarini (w1…w5) ilmiy asoslangan tarzda belgilash uchun qurilish sohasi ekspertlari oʻrtasida keng koʻlamli soʻrovnoma va ierarxiyalarni tahlil qilish (AHP) usulini qoʻllash tavsiya etildi.

7. Baholash natijalarining xalqaro reyting tizimlari bilan korrelyatsiyasini oshirish, shuningdek, baholash jarayonining shaffofligi va takrorlanuvchanligini taʼminlash boʻyicha chora-tadbirlar koʻrish tavsiya etiladi.

8. Integral baholash indeksini amaliyotga joriy etish uchun qurilish korxonalarida investitsion tahlil boʻlimlari faoliyatini takomillashtirish hamda tegishli metodik qoʻllanmalar ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Markowitz H.M. Portfolio Selection // *The Journal of Finance*. – 1952. – Vol. 7, No. 1. – P. 77–91.
2. Dunning J.H. *Multinational Enterprises and the Global Economy*. – 2nd ed. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 1993. – 687 p.
3. Badawy A., Al-Sakkaf A., Alfalah G., Mohammed Abdelkader E., Zayed T. Scrutinizing Competitiveness of Construction Companies Based on an Integrated Multi-Criteria Decision Making Model // *CivilEng*. – 2022. – Vol. 3, No. 4. – P. 850–872.
4. Proskurnina N., Chornomord Ya. Methods and Approaches to Assessing Investment Attractiveness // *Economy of Ukraine*. – 2022. – No. 4 (725). – P. 28–36.
5. Tachega M.A., Wang J., Chen Y., Ahmed R., Opoku E.O., Mintah C., Bart-Plange L. Investment Attractiveness in BRICS+ Economies: Evaluating Business Environment Reforms, Institutional Quality, and Macroeconomic Factors // *PLOS ONE*. – 2025. – Vol. 20, Issue 10. – Art. e0334043.
6. Velychko V., Grytskov E., Prunenko D. Economic and Mathematical Modeling of Investment Attractiveness of Construction Enterprises in the System of Stakeholder Relations // *Baltic Journal of Economic Studies*. – 2020. – Vol. 6, No. 4. – P. 56–65.
7. Mamonov K., Nesterenko S., Radzinskaya Y., Dolia O. City Lands Investment Attractiveness Calculation // *Geodesy and Cartography*. – 2019. – Vol. 68, No. 1. – P. 211–223.
8. Astanakulov O.T., Asatullaev K.S., Saidaxmedova N.I., Ergashev O.T. Strategic Support for Accounting for the Investment Process in the Innovation Industry // *Journal of Advanced Research in Law and Economics*.

– 2019. – Vol. 10, No. 6. – P. 1877–1883.
9. Yusupdjanova N., Karimov I. Investment Projects in the Field of Construction Materials Production // *ISJ Theoretical & Applied Science*. – 2020. – No. 03 (83). – P. 18–21.
10. Arifdjanova Z.D. Assessing the Improvement of Management Efficiency in Construction Companies // *American Journal of Economics and Business Management*. – 2024. – Vol. 7, No. 12. – P. 1337–1343.
11. G'iyosov Ilhom Karimovich. The Theorical Features of the Organization of the Strategic Management Accounting in Business // *Theoretical & Applied Science*. – 2019. – No. 9. – P. 260–266.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son «2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni.
13. O'zbekiston Respublikasining «Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida»gi Qonuni, O'RQ-598-son, 2019-yil 25-dekabr.
14. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 10-maydagi «Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida» O'RQ-537-son Qonuni. https://lex.uz/docs/-4329270
15. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Asosiy kapitalga investitsiyalar bo'yicha statistik to'plam, 2021–2025 yy.* – Toshkent, 2026.
16. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Xorijiy investitsiyalar va to'lov balansi sharhi, 2024–2025 yy.* – Toshkent: Markaziy bank, 2025.
17. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (ITIM). *Qurilish sanoati investitsion muhiti sharhi, 2025-yil*. – Toshkent: ITIM, 2025.
18. World Bank Group. *Doing Business and Investment Climate Assessment: Uzbekistan*. – Washington, D.C.: World Bank, 2024.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz